

H.z.Peygamber'in gerekse diğer insanların aile ve ev halkları için kullanılan bir tabir olmuştur. H.z.Peygamber'in irtihaliyle başlayan süreçte ise Ehl-i Beyt tabirinden anlaşılan şey -kim ve ne olduğu- farklılaşmaya başlamış ve bu farklılaşma H.z.Ali'nin şehid edilmesi, H.z.Hasan'ın halifelikten çekilmesi ve en son olarak da H.z.Hüseyin'in şehid edilmesiyle çok farklı bir anlam ve yapıya bürünmüştür. Bu görüntüsüyle H.z.Peygamber tarafından kendi önderliğinde oluşturularak birlik ve beraberliği sağlanan İslam toplumunda farklı bir itikâdî ekolün doğmasına neden olmuştur.² Yine bu şekliyle yıllar boyunca İslam toplumu içerisinde bir çok fikrî, siyâsî ve dînî oluşumların sahneye çıkarak birbirleriyle mücadele etmelerine neden olmuştur. Ehl-i Beyt'in işte bu özelliği günümüze kadar olan çizgide, kavramın problem olmaktan çıkarılıp kim? ve ne? olduğunun net bir şekilde ortaya konmasını engellemiştir. Bu, bugün ve yarın için çözülebilecek bir mesele olarak da görünmemektedir. Bu nedenle biz bu tartışmaları bir kenara koyarak bu araştırmamızda Ehl-i Beyt sevgisini konu edineceğiz.

Ehl-i Beyt gerek kişiler noktasında gerekse kavram olarak İslam'da dolayısıyla İslam Tarihinde önemli bir yere sahiptir. H.z.Peygamber'in yakın çevresi yani ailesi olan bu kişilerin ilk İslam toplumundaki dînî ve sosyal fonksiyonları tüm Müslümanlar tarafından bilinen bir gerçektir. Bu dönemde Müslümanlar H.z.Peygamber'e karşı besledikleri sevgi ve saygının bir benzerini onun yakınları olan Ehl-i Beyt'ine karşı da beslemişlerdir. Bundan daha önemlisi Müslümanlar İslam'ın yeni nazil olan prensiplerini H.z.Peygamber'in öğretim ve uygulamasından öğrendikleri gibi ev ve aile hayatının özel konularının öğreniminde Ehl-i Beyt'ten istifade etmişlerdir. Ehl-i Beyt'in bu fonksiyonu H.z.Peygamber'in irtihalinden sonra da devam etmiştir. Sosyal açıdan ise Ehl-i Beyt ilk dönemlerden itibaren İslam toplumu içerisindeki konumunu ve ağırlığını her zaman hissettirmiştir. Devam eden süreçte Ehl-i Beyt'in siyâsî, iktisâdî ve fıkhi³ boyutları da dikkate alınacak olursa, günümüze kadar uzanan İslam Tarihi sürecinde Ehl-i Beyt'in önemi daha iyi anlaşılmış olacaktır.

Konu başlığımız olan Ehl-i Beyt sevgisine geçmeden önce kısa da olsa kavramın tanımlanması ve geçirdiği tarihî süreç hakkında bilgi vermemiz yerinde olacaktır. Zira İslamî terminolojideki Ehl-i Beyt tanımlamaları, devam eden süreçteki Ehl-i Beyt'in İslam toplumundaki yeri ile problem olma özelliğini yansıtmaktadır. Kelime anlamı yönüyle Arap dilinde "ev halkı" ve "aile" anlamına gelen bu tabir bu anlamıyla her dönemde kullanılagelmiştir.⁴

→ →
Nebeviyye, Thk: Mecdî Fethi es-Seyyid, Tanta, 1995, I/179 ve 183; Makrîzî, Kitâbü'n-Nizâ' ve't-Tehâşum fî mâ beyne Benî Umeyye ve Benî Hâşim, Thk: Hüseyin Mu'nis, Kahire, 1988, s.39.

² Bu bölünmeden kastımız Şîa düşüncesinin ortaya çıkışıdır. Detaylı olarak incelendiği takdirde bu kopmanın temelinde Ehl-i Beyt'e yöneltilen tanım ve bu çerçevede oluşturulan itikâdî yapılanma olduğu görülür.

³ Ehl-i Beyt'in siyâsî olaylar içerisinde kullanılıp bu alanda çoğu zaman istismar edilmesi siyâsî boyutu, devlet bütçesinden kendileri için pay ayrılıp bunun dağıtımını noktasında zamanla ortaya çıkan problemler iktisâdî boyutu, bu çerçevede fıkhi hükümlere konu olması da fıkhi boyutu ifade etmektedir. Bu alanların herbiri müstakil bir araştırma konusu olacak kapasite ve önemdedir.

⁴ İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, Beyrut, 1300 h., XI/28; el-Ezherî, Tehzîbü'l-Lüğâ, Thk: Muhammed Abdülmünim el-Hafâcî ve Muhammed Ferruh, Kahire, 1964, VI/418; Ayrıca bkz: Râğb el-İsfahânî, Mu'cemü Müfredâti'l-Elfâzî'l-Kur'ân, Beyrut, 1972, s.25.

Hız.Peygamber döneminde bu anlamıyla kullanılmıştır. Gerek hadis gerekse İslam Tarihi rivayetlerindeki örneklere baktığımız zaman tabirin hem Hız.Peygamber'in ailesi hem de diğer insanların aileleri ve ev halkları için kullanıldığını görürüz.⁵ Hulefâ-i Râşidîn dönemi için de aynı şeyi söylememiz mümkündür. Ancak bu dönemde az sayıdaki rivayetlerde de olsa kavramın farklı anlaşılma başladığının ipuçlarını görmekteyiz. Dolayısıyla bu dönemi yani Hulefâ-i Râşidîn dönemini tam manasıyla olmasa da Ehl-i Beyt'ten farklı şeylerin anlaşılıp farklı misyonların yüklenmeye başladığı bir dönem olarak görebiliriz. Tabirin gerek kavram gerekse fonksiyon olarak ilk dönemden farklı bir görünüm arz edip istismar sürecinin başlama noktası ise Hız.Hüseyin'in şehid edilmesidir. Bu olaydan sonra Ehl-i Beyt tabiri daha çok bir mefhum olarak kullanılmıştır. Müslümanların geneline şamil olmak üzere onlara saygı, sevgi ve hürmet gösterilmiş, gönüllerdeki bu yerleri her zaman muhafaza edilirken, Ehl-i Beyt'e karşı beslenen bu sevgi ve saygı, kimileri tarafından kişisel ve siyâsî çıkar amaçlı kullanımlar için bir malzeme olarak görülmüş ve bu durum amaçlarını gerçekleştirmede bir fırsat kabul edilmiştir. Bu dönemi Ehl-i Beyt kavramı açısından istismar süreci olarak adlandırmamız yanlış olmayacaktır.

İşte kısaca ifade etmeye çalıştığımız Ehl-i Beyt kavramının bu tarihi süreci Müslümanları Ehl-i Beyt'in kim ve ne olduğunu araştırmaya, Kur'an ve Sünnet kaynaklı tanımlar yapmaya sevk etmiştir. Konuya bu noktadan yaklaşan Ehl-i Sünnet itikadı içerisinde kavram için farklı tanımlar yapılmıştır. Kimi tanımlar Ehl-i Beyt'i sadece Hız.Peygamber'in ev halkına yani hanımları ve çocuklarına hasrederken bazıları da Hız.Ali ile torunları Hız.Hasan ve Hız.Hüseyin'i de bu çerçeveye dahil etmişlerdir. Yine bazı tanımlar Hız.Peygamber'in ailesiyle birlikte yakın ve uzak akrabalarını da bu kapsama alırken diğer bazıları "Ehl" ve "Âl" kelimeleri arasındaki ilişkiye dayanarak Kur'an ve Hadisten getirdikleri delillerle tüm Hız.Muhammed ümmetinin Ehl-i Beyt olduğunu savunmuşlardır.⁶ Ehl-i Sünnet itikâdı içerisindeki bu farklı yaklaşımlara karşın Şîa, Ehl-i Beyt konusunda ortaya koyduğu ve kabul ettiği tek bir tanımla Ehl-i Beyt'i Hız.Muhammed, Hız.Ali, Hız.Fatıma, Hız.Hasan ve Hız.Hüseyin'e hasretmiş, Hız.Hüseyin soyundan gelen imamları da kendilerine tâbî olunacak yegane masum -günahtan korunmuş- önderler olarak takdim etmiştir. Şîa Ehl-i Beyt'i bu şekliyle itikâdî sistemin temeline oturtur, bu konuda hiçbir itirazı kabul etmez ve tartışmaya girmez. İşte İslam dünyasındaki itikâdî kırılmanın temel noktası burasıdır. Diğer tartışmalar bu noktadan sonrasına aittir.

EHL-İ BEYT SEVGİSİ

Hız.Peygamber'in yakınları olan, hayatı boyunca ona hizmet eden, her türlü sıkıntı ve zorluğa göğüs geren, bu noktada diğer Müslümanlara örnek olup onlara yol gösteren bir özelliğe sahip olan Ehl-i Beyt, Hız.Peygamber'in dostları olan Ashâb'dan başlamak suretiyle günümüze kadar olan süreçte tüm Müslümanların saf, temiz ve samimi olarak sevgi besleyip saygı gösterdikleri, her zaman için hayırla yâd ettikleri kimseler olmuşlardır. İlk örneklerini ve en doğru

⁵ Bu kullanım örnekleri için bkz: M.Bahaüddin Varol, Ehl-i Beyt Gerçeği, İst.,2001, s.47-52.

⁶ Geniş bilgi için bkz: M.Bahaüddin Varol, Ehl-i Beyt Gerçeği, s.55-81.

şeklini Ashâb'da gördüğümüz Ehl-i Beyt'e sevgi ve saygının temelinde yatan unsur Hz.Peygamber sevgisidir. Hz.Peygamber sevgisinin temelleri ise Kur'an ve Sünnet'tedir.

Kur'an-ı Kerim'de Müslümanların Allah'a karşı sevgi ve itaatleri Hz.Peygamber'e itaate bağlanmıştır. "Rasûlüm de ki, eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir."⁷ Görüldüğü gibi Allah'ı sevmek Hz.Peygamber'e itaatle mümkündür. Hz.Peygamber'e itaat etmek ise ancak onu sevmek ile mümkündür. Zira bir Müslümanın kendisine hidayet yolunu öğreten ve insanca yaşama mertebesini kazandıran bir kimseye yani Hz.Peygamber'e sevgi ve saygının en üst seviyesini göstermesi kadar daha tabii bir şey yoktur. Gerçek anlamda itaat işte bu sevginin samimiyetinde gizlidir. Bunun için insanlar Hz.Peygamber'e itaate çağırılırken aynı zamanda ona sevgiye de çağırılmışlardır. "De ki, Allah'a ve Rasûlüne itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse bilsinler ki Allah kafirleri sevmez."⁸ "Allah'a ve Rasûlüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin..."⁹ Yine diğer bir ayet Müslümanlardaki imanın samimiyetini Allah ve Rasûl sevgisine bağlamakta, onlara karşı sevginin dünya nimetlerine karşı beslenen sevgiden mutlak olarak çok daha fazla olması gerektiği vurgulanmaktadır.¹⁰

Hız.Peygamber ise bir mü'minin imanının tadına varabilmesini, onun kendisine tesirini hissedebilmesini "Allah ve Rasûlünün sevgisinin her şeyden daha fazla"¹¹ olmasına bağlamıştır. Yine, "sizden biriniz beni kendi babasından, çocuklarından ve diğer tüm insanlardan daha çok sevmedikçe tam iman etmiş sayılmaz"¹² şeklindeki ifadesi bu sevginin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kıyametin ne zaman kopacağını soran bir sahabiye onun için ne hazırladın? diye cevap veren Hız.Peygamber onun: "Çok fazla namaz kılıyor, çok fazla oruç tutuyor ve çok fazla sadaka veriyor değilim. Ancak Allah'ı ve Rasûlünü çok seviyorum yâ Rasûlallah..." cevabıyla karşılaşınca: "Kişi kimi seviyorsa kıyamette onunla beraber olacaktır"¹³ buyurarak, gerek Ashâb gerekse tüm Müslümanlar için Allah ve Peygamber sevgisinin önemini en açık bir şekilde göstermiştir.

Görüldüğü gibi kişinin kendisine iyilik ve güzelliğin kapılarını açarak hayatı anlamlandıran bir kimseye karşı sevgi besleyip saygı göstermesi fıtrat gereği ve sosyal bir olgu olmasının yanında Hız.Peygamber'e sevgi Kur'an ve Sünnet'e konu olmuştur. Böyle bir emrin ilk muhatabı olan insanlar olarak Ashâb, insan olma şerefine doğru atılan adımları bizzat çevrelerinde görmeyen verdiği güven ve samimiyetle Hız.Peygamber'e sevginin en doğru şeklini çizerek bunun nasıllığını ve niceliğini asırlar boyunca tüm Müslümanlara göstermişlerdir. İslam Tarihi ve Siyer kaynakları Ashâb'ın bu teslimiyet, fedakarlık ve sevgi örnekleri-

⁷ Âl-i İmrân, 31.

⁸ Âl-i İmrân, 32.

⁹ Enfâl, 46; Mâide, 92.

¹⁰ Tevbe, 24.

¹¹ Buhârî, İman, 9,14; Müslim, İman, 66,67.

¹² Buhârî, İman, 7,8.

¹³ Müslim, Birr ve's-Sıla, 50.

le doludur. Örnek alınması gereken bu sevgi ve fadakarlıklar olmalıdır.

Ashâb'ın Ehl-i Beyt'e karşı gösterdiği sevgi de işte Hz.Peygamber'e gösterilen bu sevginin yansıması şeklindedir. Ehl-i Beyt'e sevginin kaynağı burasıdır. Hz.Muhammed'i peygamber olarak kabul eden bir Müslümanın onun Ehl-i Beyt'ini sevmesi ve saygı göstermesi için kanımızca başka bir sebep aramaya gerek yoktur. Zaten direkt ve net olarak Ehl-i Beyt'e sevgiye işaret eden herhangi bir ayetin ve yine Hz.Peygamber'in kendisi sebebiyle Ehl-i Beyt'ini sevmeye çağıran bazı sahih rivayetler haricinde Ehl-i Beyt'e farklı bir konum vererek özel bir muameleyi tavsiye eden herhangi sahih bir rivayetin de olmaması bu konuda bizim için esas hareket noktası olmalıdır. İslam dünyasında ortaya çıkan siyâsi ve fikri hareketler neticesinde farklı bir yapıya ve kimliğe büründürülen "Ehl-i Beyt" mefhumu çevresine oturtulan fikir ve düşünceler bizim için asıl olamaz. İşte buradan hareketle Ehl-i Beyt sevgisine işaret ettiği iddia edilen ayet ve hadisleri değerlendirdikten sonra Ashâb'ın bu konuda bize örnek olması gereken hareket ve tavırlarını belirlemeye çalışacağız.

KUR'ÂN-I KERİM'DE EHL-İ BEYT SEVGİSİ

Bu başlık altında İslâmî terminolojide "Meveddet Ayeti" olarak bilinen Şûrâ suresi 23. ayetle ilgili değerlendirmeye geçmeden önce Ehl-i Beyt tabirinin Kur'ân-ı Kerim'deki kullanımlarına kısaca işaret etmemiz yerinde olacaktır.

Kur'ân-ı Kerim'de Ehl-i Beyt tabiri üç yerde geçmektedir. Bunların birincisi Hz.İbrahim kıssasında,¹⁴ ikincisi Hz.Musa kıssasında¹⁵ üçüncüsü de Hz.Peygamber'in hanımlarına yönelik tavsiyeleri ihtiva eden Ahzâb suresindedir.¹⁶ Hz.İbrahim kıssasında geçen ayette Ehl-i Beyt tabiri ile kastedilen kişi Hz.İbrahim'in hanımıdır. Hz.Musa kıssasında geçen tabir ise Hz.Musa'nın annesine işaret etmektedir. Hz.Peygamber'le ilgisi olması yönüyle bir çok tartışma ve farklı görüşlerin üretildiği delil olarak dikkati çeken Ahzâb suresi 33.ayetinde ise hitap Hz.Peygamber'in hanımlarına yöneliktir. Yani Ehl-i Beyt tabiri ile kastedilen kimseler çok açık ve net olarak Hz.Peygamber'in hanımlarıdır. Daha sonra gelişen olaylar neticesinde ortaya çıkan Ehl-i Beyt tanımlamaları çerçevesinde bu ayetlere yönelik yorum ve değerlendirmeler konumuz dışındadır. Ancak burada dikkat çekmek istediğimiz husus bu üç ayetin hiç birinin gerek direkt gerekse dolaylı olarak Ehl-i Beyt sevgisine işaret etmediğidir.

Meveddet Ayeti ve Bu Konudaki Görüşler

Kur'ân-ı Kerim'de Ehl-i Beyt'e sevgiyi konu edindiği iddia edilen ayet Şûrâ suresinin 23. ayetidir. Bu ayet, içerisinde geçen "meveddet" kelimesi nedeniyle İslâmî terminolojide "Meveddet Ayeti" diye meşhur olmuştur. Şîa itikâdî ekolünde Ehl-i Beyt kavramının geçtiği hemen hemen her yerde bu ayete rastlamak mümkündür. Çünkü bu ayetin Ehl-i Beyt'i sevmeye ve ona tâbî olmanın vücûbiyetini ortaya koyduğu görüşü tartışma götürmez bir konu olarak kabul

¹⁴ Hüd,73.

¹⁵ Kasas,12.

¹⁶ Ahzâb,33.

edilmiştir. Bu tavır ve düşüncenin bir yansıması şeklinde bir çok Ehl-i Sünnet kaynağında da aynı şeyi görmek mümkündür. Yani nerede Ehl-i Beyt konu edilmişse orada mutlaka meveddet ayeti zikredilmiş, adeta kavramın ayrılmaz bir parçası olmuştur. İşte bu nedenle bu ayet üzerinde biraz daha detaylı durup bu noktadaki delil olma özelliğini tartışmamız gerekecektir.

Mekke'de nazil olan Şûrâ suresindeki bu ayette: "O söylenenler Allah'ın iman eden ve iyi işler yapan kullarına müjdelediği nimettir. De ki: Ben buna karşılık sizden akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum. Kim bir iyilik işlerse onun sevabını artırırız, şüphesiz Allah bağışlayan (iyiliğe) karşılık verendir" buyurulmaktadır.

Görüldüğü gibi ayetin hem lafız hem de mana yönüyle Ehl-i Beyt ile herhangi bir bağlantısı yoktur. Ancak ayete yöneltilen yorumlarla Ehl-i Beyt'le ilişkisi kurulmuş ve Ehl-i Beyt'e sevginin vucûbiyetinin delili olarak kabul edilmiştir. Bu ayetle ilgili farklı görüşlerin kaynağı "Kurbâ" kelimesidir. Bu kelimeye verilen farklı anlamlar ayetin farklı anlaşılmasına ve yorumlanmasına neden olmuştur.¹⁷ Biz bu konudaki detayı bir kenara bırakarak ayete yöneltilen yorumlara ve konumuzla ilgisine bakacağız.

Bu ayetle ilgili kaynaklarda verilen ilk ve genel kabul gören yoruma göre bu sure Mekke'de nazil olmuştur. Hz.Peygamber İslâmî tebliğin başlangıcında Kureyş kabilesinin yani akrabası olan insanların zulüm ve işkencelerine maruz kalmış, ciddi sıkıntılar çekmiştir. İşte bu durum karşısında Allah, Rasûlüne "De ki, ben sizden akrabalık sevgisinden başka bir şey istemiyorum..." ayetini indirmiştir. Genel kabule göre bunun anlamı, Allah'ın bir elçisi göreviyle size ulaştırdığım İslâmî prensipler ve sizi hidayete çağırmam karşılığında sizden herhangi bir şey istemiyorum. Sizden sadece istediğim beni bir akrabanız olarak sevmeniz ve bana eziyet etmemenizdir, demektir.

Buhârî'de nakledilen bir rivayete göre İbn Abbâs'a bu ayet sorulmuştu. Aynı mecliste bulunan Said b. Cübeyr ondan önce atılarak: "Kurbâ Âl-i Muhammed, yani Hz.Muhammed'in akrabaları" diye cevap vermişti. Bunun üzerine İbn Abbâs: "Acele ettin, Kureyşin bütün kollarının Rasûlüllah ile akrabalığı vardır."¹⁸ diye cevap vermiştir. Yine onun görüşünü bildiren diğer bir rivayette: "Rasûlüllah Kureyş içerisinde ortada bir nesebde idi. Kureyş'ten bütün kollarla akrabalığı vardı. Allah: "De ki, ben sizden akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum..." buyurmuştur. Bunun anlamı sizi davet ettiğim şeyler hususunda hiç olmazsa akrabalık sebebiyle bana eziyet etmeyiniz ve beni koruyunuz demektir" dediği nakledilmektedir.¹⁹ Görüş itibarıyla bir çok müfessir tarafından paylaşılan bu yorum Mücâhid, Katâde, Ebû Mâlik, Süddî, Abdürrezzâk b. Zeyd b. Eslem, Dahhâk, Atâ b. Dînâr ve tâbiin tefsircileri tarafından kabul edilip nakledilen bir görüştür.²⁰ Arap toplumunun

¹⁷ Bu konu ile ilgili geniş bilgi için bkz: Murat Sarıçık, Kavram ve Misyon olarak Ehl-i Beyt, İst. 1997, s.25,26.

¹⁸ Buhârî, Tefsiru'l-Kur'an, 262, Menâkıb, 2; Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an, 43.

¹⁹ Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, Thk: Abdülmütî Kal'âcî, Beyrut, 1985, I/185.

²⁰ Heytemî, Ahmed b. Muhammed b. Muhammed b. Ali b. Hacer, es-Savâiku'l-Muhrika alâ Ehli'r-Rafdi ve'd-Dalâli ve'z-Zendeka, Thk: Abdurrahman b. Abdullah et-Türki ve Kamil Muhammed Harrâd, Beyrut, 1997, II/489, 490.

önde gelen özelliklerinden olan asabiyet -kabilecilik- ruhu aralar ında çok sıkı bir işbirliği ve yardımlaşmayı sağlıyordu. Ancak Hz.Peygamber tebliğine başlayınca bütün Kureyş ona karşı cephe almış ve zulme varan karşı çıkış noktasına gelmişlerdi. İşte Allah onların bu özelliklerine dikkat çekerek Peygamberine aralarından -Benû Hâşim'den- çıkmış akrabalarından birisi olarak davranmalarını, kendisine zulüm ve işkence ile değil hiç olmazsa akrabalık sevgisi ile muamele etmelerini istemesini tavsiye etmiştir. Hz.Peygamber de zaten peygamberliğinden önce onlarla iyi geçinmiş, akrabaları ziyarete önem vermiş, zayıf ve güçsüzlerin yanında olmuş, bu özellikleriyle de herkesin güven ve sevgisini kazanmıştı. Onun bu durumu onlardan böyle bir sevgiyi talep etmesinin haklılığını göstermektedir.

Meveddet ayeti ile ilgili ikinci görüş ise ayetin, “De ki, ben sizden buna karşılık akrabalarımı sevmenizden başka bir şey istemiyorum...” şeklinde anlaşılması ve terceme edilmesidir. Bu, Şia'nın tartışmasız olarak kabul ettiği bir konudur.. Yukarıda İbn Abbâs'ın düşüncelerinin nakledildiği rivayette Said b. Cübeyr'in ifade etmek istediğinin de bu olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre ayette geçen “Kurbâ” lafzı akrabaları şeklinde anlaşılmalı ve bu şekilde tefsir edilmiştir. Bu kabulün akabinde ortaya çıkması tabii olan diğer bir tartışma konusu ise bu akrabaların kimler olduğudur. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi Şia kaynakları bunların Hz.Ali, Hz.Fâtımâ, Hz.Hasan ve Hz.Hüseyin olduğunda görüş birliği içerisindedirler. Zaten Şia kaynaklarında bu ayetin sıkça ele alınıp tekrar edilmesinin altında yatan husus da budur.²¹ Bu konuda zikredebileceğimiz bir örnek, Küleyni'nin naklettiği bir rivâyettir. İsmail b. Abdülhâlık şöyle demiştir: “Ebû Abdillâh'ın (Hz.Hüseyin), Ebû Ca'fer'e Basra halkının meveddet ayeti hakkında ne düşündüklerini sorduğunu duydum. O: “Basralılar: “Bunlar (kurbâ) Rasûlüllah'ın akrabalarıdır” diyorlar dedi.” Bunu üzerine Ebû Abdillâh: “Yalan söylüyorlar, bu ayet Ehl-i Beyt'e mahsusdur. Bunlar, Ali, Fâtımâ, Hasan ve Hüseyin yani Ashâb-ı Kisa'dır” demiştir.”²² Şia'nın bu konudaki aşırılığı ve düşüncelerindeki taassubunu ortaya koyan şu rivâyet de dikkat çekicidir. Rasûlüllah şöyle buyurmuştur: “Allah, Peygamber'leri çeşitli ağaçlardan yaratmıştır. Beni ve Ali'yi ise bir ağaçtan yaratmıştır. Onun gövdesi ben, dalları Ali ve Fâtımâ'dır. Hasan ve Hüseyin onun meyvesi, Şiamız (taftarlarımız) ise yapraklarıdır. Kim onun dallarından birine yapışırsa kurtulur. Kim de onlardan uzak kalırsa, binlerce yıl Safâ ile Merve arasında ibadet etmiş olsa da bizim sevgimize ulaşmadığı takdirde Allah onu cehennemine atacaktır. Sonra şu ayeti okudu: “Sizden, akrabalarımıza sevgiden başka hiçbir ücret istemiyorum”.²³

Bu görüşe delil olabilecek rivâyetleri Şia kaynaklarının haricinde bazı Ehl-i Sünnet kaynaklarında da görmemiz mümkündür. Nakledildiğine göre bu ayet

²¹ Meclisi, Şeyh Muhammed Bâkır, Bihâru'l-Envâr, Beyrut, 1983, XXIII/228-253; Tabersî, Ebû Ali el-Fadl b. Hasen el-Fadl, Mecmeu'l-Beyân fî Tefsiri'l-Kur'an, Beyrut, 1997, IX/34,35; Müsevî, Abdülhüseyin Şerafüddin, Kelimetü'l-Ğarrâ fî Tafdili'z-Zehrâ, Necef, 1967. (Bu eser yazarın el-Fusûlü'l-Mühimme fî Te'lifi'l-Ümme, (Necef, 1967) isimli eserinin zeylindedir.), s.201,202.

²² Muhammed Bâkır Muhakkık, “el-Kur'an ve Ehlü'l-Beyt”, Terc: Ali Cemal Hüseyini, Risâletü'l-Kur'an, Kum, 1413 h., Sayı:9, s.39.

²³ Tabersî, Mecmeu'l-Beyân, IX/35; Meclisi, Bihâru'l-Envâr, XXIII/231,232.

nazil olunca Müslümanlar Hz.Peygamber'e gelerek: "Ey Allah'ın Rasûlü kendilerine sevgi beslememiz vacib olan yakınlarınız kimlerdir?" diye sormuşlar. Rasûlüllah da: "Ali, Fâtımâ ve Fâtımâ'nın evladıdır" buyurmuştur.²⁴ Görüldüğü gibi bu rivâyet, meveddet ayetinin, Ehl-i Beyt'e tâbî olmayı vacip kıldığı şeklindeki görüşe delil olarak sunulmasının yanında, aynı zamanda Ehl-i Beyt'in de Hz.Ali, Hz.Fâtımâ, Hz.Hasan ve Hz.Hüseyin olduğu yönündeki iddiaya delil olmaktadır. Ancak, İbn Abbas'dan nakledilen bu rivâyetin ravilerinin şii olduğu, bu nedenle zayıf kabul edildiği belirtilmiştir.²⁵ Bihâru'l-Envar'da Hz.Ali ve Hz.Hüseyin'den nakledilen rivâyetlerde onlar, bu ayetin, kendilerine yani Ehl-i Beyt'e delalet ettiğini belirtmişlerdir.²⁶

Bu ayetin, Hz.Peygamber'in yakınlarını sevmeye delalet ettiğinin ifade edildiği bu görüş, genel olarak bazı hususlar yönüyle tenkit edilmiştir. Ayetin Mekke'de nazil olduğu gerçeğinden hareketle o dönem içerisinde zaten Hz.Ali ve Fâtımâ evliliği söz konusu olmadığı gibi, Hasan ve Hüseyin de dünyaya gelmiş değillerdi. Bununla birlikte Abdülmuttalib oğullarının hepsinin Müslüman olmadığı gibi, içlerinde Ebû Leheb gibi İslam'ın azılı düşmanlarından olanlar da vardı. Hz.Peygamber'in böyle bir ortamda akrabalarına sevgi istemesi mümkün görünmemektedir. Kaldı ki, İbn Abbas'ın rivâyetinde ifade edildiği gibi, sadece Benû Hâşim veya Benû Muttalib değil, hemen hemen tüm Kureyş Hz.Peygamber'in akrabası idi. İslâmî tebliğ esnasında kendisine karşı iyi davranmayan müşriklerden, akrabalarını sevmelerini istemesi olabirliği üzerine hiç ihtimal verilmeyecek bir husus gibi görünmektedir.

Ayetin tefsirinde ileri sürülen diğer bir görüş ise, "Kurbâ" kelimesinin nesebî yakınlık değil de, Allah'a yakınlık olarak değerlendirildiği görüştür.²⁷ Buna göre ayet: "Sizden, tebliğ ve risaletime karşı bir ücret istemiyorum. Ancak, Allah'a, itaat ve ibadette bağlılık gösterin yeter" anlamındadır.²⁸ İbn Abbas'dan nakledilen diğer bir rivâyet bunu destekler mahiyettedir. Nakledildiğine göre İbn Abbas bu ayetle ilgili olarak: "Getirdiğim apaçık ayetler ve hidayet için sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Ancak, Allah'a olan sevginiz bundan müstesnadır. İbadetlerinizle ona yaklaşınız"²⁹ demiştir. İbn Hacer el-Heytemî, bu rivâyeti naklettikten sonra, bu görüşün önceki yorumla çelişmeyeceğini bilakis Rasûlüllah'ı ve Ehl-i Beyt'ini sevmekle Allah'ı sevmeye ulaşılacağını, genel olarak bu sevgi ve bağlılığın da Allah'a olduğunu belirtmiştir.³⁰

Görüldüğü gibi ayetle ilgili ileri sürülen görüşlerin genel olarak incelenmesinden sonra anlaşılan şey ayetin direkt olarak Ehl-i Beyt ile bir bağlantısının

²⁴ İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, Beyrut, 1970, VI/198; Heytemî, es-Savâik, II/650; Heytemî bu rivâyetin zayıf olduğunu bildirmektedir.

²⁵ Nâsir b. Ali, Âiz Hasen eş-Şeyh, Akîdetü Ehli's-Sünne ve'l-Cemâ'a fi's-Sahâbeti'l-Kirâm, Riyad, 1995, II/577..vd, Heytemî, es-Savâik, II/487.

²⁶ Meclisî, Bihâru'l-Envâr, XXII/322.

²⁷ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İst. Thz., VII/25; krş: Mustafa Öz, "Ehl-i Beyt", DİA, İst., X/499.

²⁸ Murat Sarıçık, Kavram ve Misyon olarak Ehl-i Beyt, s.28.

²⁹ Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, Câmiu'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'ân, (Tefsîru't-Taberî), Kahire, 1954, XXV/15.

³⁰ Heytemî, es-Savâik, II/491.

olmadığıdır. Ayetin sahih rivayetler ışığında en makul ve mantıklı yorumu genel kabul gören ilk görüş çerçevesindeki yorumudur. İbn Abbâs gibi Ashâb'ın en meşhur müfessirinin ayete bakışı da böyledir. Ayeti kendi düşünceleri için bir delil kabul eden bazı kimseler bu noktada bir takım rivayetler uydurarak bunları sahih rivayetmiş gibi kabul etme gayreti içerisinde olmuşlar, hatta bu rivayetleri İbn Abbâs'a dayandırmak suretiyle sahih rivayet imajı vermek istemişlerdir. Kaldı ki tüm olumsuzluk ve zorluğuna rağmen ayeti ikinci yorumunda anlayacak ve o şekilde kabul edecek olsak bile, yukarıda ifade ettiğimiz gibi, Hz.Peygamber'in yakın çevresini ve akrabalarını sevmek, onlara saygı göstermek Müslümanlar için zaten var olan bir olgudur. Bu sevginin kaynağı da bizzat Hz.Peygamber sevgisidir. Diğer yönüyle akrabaların sözkonusu edildiği bir ayette bunu Ehl-i Beyt'e inhisar ettirmenin ve hele hele yine bu lafızdan hareketle Ehl-i Beyt'i sadece Hz.Muhammed, Hz.Ali, Hz.Fatıma, Hz.Hasan ve Hz.Hüseyin'e has kılmanın herhangi bir mantığı yoktur.

Bu ayetle ilgili son olarak dikkat çekmek istediğimiz husus ise şudur: Ayetle ilgili hangi görüşü alırsak alalım herhangi bir sonuç doğurmayacağı, zira bu ayetin daha sonra nazil olan bir ayet ile neshedildiğidir. Bu görüşe göre ayetin anlam yönüyle Hz.Peygamber'in yerine getirmiş olduğu tebliğ görevi karşısında bir şey beklediği, bunun ise "De ki, ben sizden bir ücret istemiyorum, o sizin olsun, benim ecrim ancak Allah'a aittir, O verecektir"³¹ ayetiyle neshedildiği belirtilmiş, Allah Rasûlü'nün insanlardan gelecek bir menfaate ihtiyacı olmadığını kabul edilmiştir.

EHL-İ BEYT SEVGİSİ İLE İLGİLİ DİĞER AYETLER

Ehl-i Beyt sevgisi ile ilgili herhangi bir ayetin olmadığı şeklinde yukarıda belirttiğimiz ifademiz ile böyle bir başlık ilk anda çelişkili gibi görünmektedir. Ancak özellikle Şii düşünce sistematığı içerisindeki Ehl-i Beyt olgusu bakış açısıyla bir çok ayetin Ehl-i Beyt sevgisi ve Ehl-i Beyt'in faziletleri ile irtibatlandırıldığı göz önüne alınacak olursa bu başlığımızın ne anlama geldiği anlaşılabilir olacaktır.³² Anlam yönüyle çok farklı olan bazı ayetlerin Ehl-i Beyt yada Ehl-i Beyt sevgisi ile irtibatlandırılması Kur'an'ı bizzat Kur'an, Sünnet ve Ashâb yorumuyla tefsir eden müfessirler nezdinde olduğu gibi Müslümanların geneli tarafından da kabul edilmemiştir. Biz burada örnek olması yönüyle birkaç ayeti zikredip Ehl-i Beyt sevgisinin hadislerdeki temellerine geçeceğiz.

1. Tathir Ayeti:

Bu ayet araştırmamızın giriş kısmında sözkonusu ettiğimiz Ahzâb suresinin 33. ayetinin "...Ey Ehl-i Beyt Allah sizden her türlü eksikliği (kusuru) giderip sizi tertemiz kılmak ister." anlamındaki kısmıdır. Bu ayet kendisine yöneltilen

³¹ Sebe', 47.

³² Bu konudaki örnekler için bkz: el-Âmirî, İmâdüddin Yahya b. Ebî Bekir, Behcetü'l-Mehâfil ve Buğyetü'l-Emâsil, Medine, thz., s.399; el-Hâirî, Şeyh Fadlullah, Min Müsnedi Ehli'l-Beyt, London, 1987, s.100,101; Adil Edib, Devru Eimmeti Ehli'l-Beyt fi'l-Hayati's-Siyâsiyye, Beyrut, 1988, s.62,63; Muhammed Bakır Muhakkık, el-Kur'an ve Ehlü'l-Beyt, s.33-40; Meclisi, Bihârü'l-Envâr, 25/212..vd.

yorumla Şîa tarafından Ehl-i Beyt'in fazileti, üstünlüğü, masumiyeti ile onlara karşı sevgi beslemenin ve onlara tâbî olmanın en önemli delili olarak kabul edilmiştir.³³ Halbuki bu ayet hem anlam yönüyle hem de siyak-sibak ilişkisi yönüyle Hz.Peygamber'in hanımlarını muhatap almakta, onlara yapılan tavsiyeler ile bu tavsiyelere uydukları takdirde kazanacakları mükafatları ortaya koymaktadır.³⁴

2. Mübâhele Ayeti:

Âl-i İmrân Suresinin 61. ayeti Hz.Peygamber'in Necranlı Hristiyanlarla yaptığı görüşme ve bu görüşme sonunda ortaya çıkan mübâhele olayını konu almaktadır. "Sana bu ilim geldikten sonra seninle bu konuda tartışanlara de ki, geliniz sizler ve bizler de dahil olmak üzere karşılıklı olarak kadınlarımızı ve çocuklarımızı çağıralım. Sonra yalancılar üzerine lanet etmesi için Allah'a dua edelim" şeklindeki bu ayetin nazil olmasından sonra Hz.Peygamber'in Hz.Ali, Hz.Fatıma, Hz.Hasan ve Hz.Hüseyin'i yanına alarak Hristiyanların karşısına çıktığı rivayet edilmiştir.³⁵ İşte ayetin Ehl-i Beyt ile ilişkilendirilmesi bu nedenledir. Şîa bu ayeti Ehl-i Beyt'in bu beş kişiden ibaret olduğu, Hz.Ali'nin velâyeti ve Ehl-i Beyt'in masumiyeti konularında delil göstermektedir.³⁶ Halbuki müfessirlerin bu ayet ile ilgili yorumları bundan farklı olup daha çok Hz.Peygamber'in savunduğu ilkelerin doğruluğu ve gerçekliğinin farklı bir isbatı şeklindedir.³⁷ Bu ayette Ehl-i beyt'e sevgi ve saygı beslemek ile ilgili ne doğrudan ne de dolaylı herhangi bir ifadenin olmadığı açıkça görülmektedir.

3. Salavat Ayeti:

Ehl-i Beyt'in fazilet ve üstünlüğü ile onlara sevgi beslemekle ilgili olduğu iddia edilen diğer bir ayet ise Ahzâb suresi 56. ayettir. Bu ayet: "Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber Muhammed'i överler. Ey iman edenler sizde onu övün, ona salat ve selam getirin" buyurarak Hz.Peygamber'e salat ve selamı emretmektedir. Bu ayet nazil olunca Ashâb Hz.Peygamber'e nasıl salat

³³ Meclisi, Bihârü'l-Envâr, XXXV/208-236; Burada "Kisâ" hadisi diye meşhur olan ve bu ayetin nuzul sebebi olarak kabul edilen hadisin bir çok varyantları verilmiş ve genel olarak bu görüşler savunulmuştur. Ayrıca bkz.: Muhakkık, "el-Kur'an ve Ehlü'l-Beyt", Risâletü'l-Kur'an, s.34,35.; Vüşnevi, Muhammed Kivâmüddin, "İmâmet ve Hilâfet", Ehl-i Beyt Mesajı, sayı:11, İst., 1996, s.38,39; Asifi, Muhammed Mehdi, "Tathir Ayeti Üzerine", Ehl-i Beyt Mesajı, İst., 1995, Sayı:7, s.15,16; Tabersî, Mecmeu'l-Beyân, VIII/118-120

³⁴ Bu görüşler için bkz: Taberî, Tefsir, XXII/7,8; İbn Kesir, Tefsir, V/455-457; Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an, Kahire, 1967, XIV/183; Sâlûs, Akidetü'l-İmâme, 72; Mübârekfûri, Muhammed b. Abdurrahman b. Abdurrahim, Tuhfetü'l-Ahvezi bi Şerhi Câmi'i't-Tirmizi, Kahire, 1963, X/289.

³⁵ İbn Hişâm, II/222; Taberî, Tefsir, III/99; İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, Beyrut, 1990, V/52. İbn Hişâm, II/229,230; İbn Sa'd, Muhammed, et-Tabakâtü'l-Kübrâ, Beyrut, 1957, I/357; Müslim Fedâilü's-Sahâbe, 32.

³⁶ Meclisi, Bihârü'l-Envâr, XXI/276..vd; Muhakkık, "el-Kur'an ve Ehlü'l-Beyt", Risâletü'l-Kur'an, s.33; Bendiderya, Cafer, "Mübâhele Olayı", Ehl-i Beyt mesajı, Sayı:8, İst.,1995, s.18..vd.

³⁷ Taberî, Tefsir, III/297,298; İbn İshâk, İbn Hişâm Taberî ve Ya'kûbi gibi tarihçilerin eserlerinde böyle bir rivâyet yoktur. Bkz: Mustafa Fayda, "Hz.Muhammed'in Necranlı Hristiyanlarla Görüşmesi ve Mübâhele", AÜFİİED., Ankara, 1975, Sayı:2, s.143.

edeceklerini sormuşlar o da: "Ey Allah'ım İbrahim'e ve Âl-i İbrahim'e salat ettiğin gibi Muhammed'e ve Âl-i Muhammed'e salat et. Sen Hamidsin, Mecidsin"³⁸ deyin buyurmuştur. Hz.Peygamber'e ve onun âline duayı konu alan bu ayetin direkt olarak Ehl-i Beyt'e sevgi ve saygıyı konu edindiğini söylemek zordur..

Görüldüğü gibi örneklerini sunduğumuz bu ayetler gibi daha bir çok ayet konu ile ilişkilendirilmeye çalışılmış ve çeşitli eserlere konu olmuştur. Ancak ne varki bütün bu ayetlerin zorlama yorum ve açıklamalarını bir kenara bırakırsak Ehl-i Beyt sevgisi ile herhangi bir bağlantısı sözkonusu olmadığı görülecektir.

HADİSLERDE EHL-İ BEYT SEVGİSİ

Ehl-i Beyt sevgisinin hadislerdeki temellerine geçmeden önce bir konuya dikkat çekmemiz gerekecektir. Bilindiği gibi Hicrî I. asırdan itibaren İslam dünyasında ortaya çıkan siyâsî ve fikrî cereyanlar bir çok fitne ve tefrikanın sebebi olmuştur. Bu mücadele ve karışıklık içerisinde insanlar kendi düşünce ve gruplarını haklı çıkarmak diğer grup ve düşüncelere karşı savunmak için çeşitli yollara başvurmuşlardır. Bu yolların en meşhuru ise bilindiği gibi hadis uydurma olgusudur. Belli görüş ve düşünceler çevresinde toplanan insanlar kendi meşruiyet zeminlerini oluşturmak için Kur'an ayetlerini kendi isteklerine göre yorumlamanın yanısıra belli söz ve düşünceleri Hz.Peygamber'e isnad etmek suretiyle hadis uydurmaktan kaçınmamışlardır. Her ne kadar hadis alimleri bunlara karşı ciddi önlemler alarak hadis usulü sistematigi içerisinde bunları temizlemeye, sahih hadisleri diğerlerinden ayırdetmeye çalışmışlarsa da bir çok uydurma ve zayıf rivayet hadis kaynaklarına girmeyi başarmıştır. İşte bu nedenle herhangi bir konuda hadis ile ilgili temel oluştururken bu duruma dikkat etmek ve sahih rivayetlere yönelmek zorunluluğumuz vardır. İtikâdî açıdan Ehl-i Beyt sevgisi ile ilgili zayıf rivayetleri dikkate alıp değerlendirmenin bir sakıncası olmaz gibi bir esneklik göstermenin bizce makul karşılanacak bir tarafı yoktur. Konunun hassasiyeti ve farklı mecralara çekilmesi açısından böyle rivayetleri dikkate alıp değerlendirmenin bizi yanlış neticelere götürmesi kaçınılmaz olacaktır. İşte bu noktadan bakınca sahih hadis kaynaklarının ve sahih rivayetlerin değer ve önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Siyâsî ve itikâdî ihtilafların odağında bulunan bir kavram olarak Ehl-i Beyt hakkında bir çok hadis rivayetinin bulunduğu bilinen bir gerçektir.³⁹ Ancak Buhârî ve Müslim gibi birinci derece sahih hadis kaynaklarına bakıldığında zaman direkt olarak Ehl-i Beyt sevgisi ile ilgili herhangi bir rivayetinin olmadığı görülür. İkinci ve üçüncü derece hadis kaynaklarında bulunan rivayetler ise sened ve

³⁸ Buhârî, Tefsîru'l-Kur'an, 247; Müslim, Salât, 65,66; Ayrıca bu hadisin diğer kaynaklardaki tüm rivayetleri hakkında bilgi için bkz: İbn Kayyım, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebibekir, Celâû'l-Efhâm fî Fadlî's-Salâti ve's-Selâm alâ Muhammedin Hayrî'l-Enâm, Thk: Meşhûr b. Hasen Âl-i Selmân, Riyad, 1997, s.65..vd.

³⁹ Bu konuda müstakil eserler kaleme alınmıştır. Dârekutnî'nin "Fedâilü's-Sahâbe ve Menâkıbihim" isimli eseri ile Şevkânî'nin "İrşâdül-Ğabiy li Mezhebi Ehli Beyti fi's-Sahabi'n-Nebiyi" isimli eserleri örnek olarak zikredilebilir. Bkz: Nâsır b. Abdullah b. Ali el-Kafârî, Mes'eletü't-Takrib Beyne Ehli's-Sünne ve 'ş-Şîa, Riyad, 1413, s.107.

metin yönüyle tenkit edilmiş ve bir çoğunun uydurma olduğu belirtilmiştir.⁴⁰ Bu nedenle biz konumuzla ilgili ulaşabildiğimiz rivayetlerden derlediğimiz bazı örnekleri burada zikretmek istiyoruz. Bu rivayetlerin sened ve metin tenkidini yapmak elbette bu araştırmanın sınırlarına sığmayacağı gibi farklı bir araştırmanın konusu olmalıdır.

Ehl-i Beyt Sevgisi İle İlgili Bazı Hadisler

- § "Sizi nimetleriyle rızıklandırdığından dolayı Allah'ı seviniz, Allah'ı sevdiğinizden dolayı beni, beni sevdiğinizden dolayı da Ehl-i Beyt'imi seviniz"⁴¹
- § "Hiçbir kimse, beni kendisinden daha fazla sevmediği müddetçe gerçek iman sahibi olamaz. Böylece ehlimi de kendi ehlimden, beni de kendinden daha çok sever".⁴²
- § "Çocuklarınızı üç hasletle terbiye ediniz. Bunlar: peygamber sevgisi, Ehl-i Beyt sevgisi ve Kur'an öğretimi"⁴³
- § "Rasûlüllah'ın akrabalarından birisi gelince Kureyş'den olan insanlar sözlerini kesiyorlar ve yüzlerini ekşitiyorlardı. Bu durum Rasûlüllah'a haber verilince, çok kızdı, yüzü kızardı, alını terledi ve şöyle dedi: "Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki akrabalarımı, Allah ve Rasûlü için sevmeyen kimsenin kalbine iman girmez".⁴⁴
- § "Yemen Seferi dönüşü Hz.Ali'yi Rasûlüllah'a şikayet etmişlerdi. Hz.Peygamber: "Bana eziyet ettiniz" dedi. Onlar: "Sana eziyet etmekten Allah'a sığınırız Ya Rasûlallah" deyince: "Kim Ali'ye eziyet ederse bana eziyet etmiş olur" buyurdu.⁴⁵
- § "Kim Allah'ı severse Kur'an'ı sever, kim Kur'an'ı severse beni sever, kim de beni severse Ashâb'ımı ve akrabalarımı sever"⁴⁶
- § "Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, biz Ehl-i Beyt'e ancak cehenneme girecek olanlar buğzeder".⁴⁷
- § "Sizin en hayırlınız benden sonra ehlime en hayırlı olanınızdır".⁴⁸

⁴⁰ Bu hadis örnekleri için bkz: el-Âmirî, Behcetü'l-Mehâfil, s.400,401; el-Hâirî, Min Müsnedi Ehli'l-Beyt, s.101-103; Zencâni, Ayetullâhi'l-Hâc es-Seyyid İbrahim el-Müsevi en-Necefi, el-Akâidü'l-İmâmiyyeti'l-İsnâ Aşeriyye, Kum, 1982, s.105..vd.; Meclisî, Bihârul-Envâr, 27/311-317; Kâşânî, Muhammed b. Murtazâ, İlmü'l-Yakîn fî Usûli'd-Dîn, Kum, Thz., 2/591-617; Şeyh Muhammed Mer'î el-Emin el-Antâkî, Limâzâ İhtertü Mezhebe's-Şîa, Beyrut, thz, s.80-82; İbn Hanbel, el-Müsnedü Ehli'l-Beyt, Thk: Abdullah el-Leysi el-Ensârî, Beyrut, 1988, s.3-11.

⁴¹ Mübarekfürî, X/292; Hâkim, Ebû Abdillâh en-Nisâbü'rî, el-Müstedrek ale's-Sahihayn, Beyrut, Thz, III/150.

⁴² Heytemî, es-Savâik, II/495; Bu hadisin "Hiçbir kimse, beni kendisinden daha fazla sevmediği müddetçe gerçek iman sahibi olamaz" bölümü Buharide de mevcuttur. Buhârî, İman, 7,8. Ancak devam eden kısmı sahih kaynaklarda yoktur.

⁴³ Heytemî, es-Savâik, II/496.

⁴⁴ Hâkim, Müstedrek, IV/75.

⁴⁵ İbn Hanbel, el-Müsned, Beyrut, Thz , III/483.

⁴⁶ Heytemî, es-Savâik, II/499.

⁴⁷ Hâkim, Müstedrek, IV/252.

⁴⁸ Hâkim, Müstedrek, III/311.

§ “Yıldızlar yeryüzündekiler için birer emandırlar, Ehl-Beyt’im ise, ihtilaflara karşı ümmetimin için birer emandırlar”.⁴⁹

İşte doğrudan Ehl-i Beyt sevgisine işaret eden ikinci ve üçüncü derece hadis kaynaklarında nakledilen rivayetler belki Ehl-i Beyt’i sevme konusunda delil olarak zikredilse bile konunun itikâdî bir mesele olarak sunulması noktasında delil olması mümkün değildir.

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi direkt olarak Ehl-i Beyt sevgisini konu alan rivayetler sahih hadis kaynaklarında bulunmamaktadır. Ancak hemen belirtelim ki genel anlamda Ehl-i Beyt’le ilgili rivayetler sahih hadis kaynaklarında vardır. Yine Hz.Ali, Hz.Hasan, Hz.Hüseyin ve Hz.Fatıma ile ilgili olduğu gibi Hz.Peygamber’in onlara olan sevgisini ve Müslümanların da onları sevmesine teşvik eden rivayetler de sahih hadis kaynaklarında da vardır. Sevgi bağlamında nakledilen rivayetlerde sadece Ehl-i Beyt fertleri değil Ashâb’ın diğer fertlerinin de sevilmesine yönelik teşvik ifadelerini görmek mümkündür. Ehl-i Beyt tabiri ile ilgili olarak “Kısa Hadisi” diye meşhur olan rivayet bu konuda güzel bir örnektir. Hz.Âişe şöyle demiştir: “Bir gün Rasûlullah, üzerinde siyah kıldan dokunmuş bir örtü olduğu halde sabah erkenden çıktı. Yanına Hasan b. Ali geldi. Rasûlullah onu örtünün altına aldı. Sonra Hüseyin, Fâtımâ ve sonra da Ali geldi. Hepsini o örtünün altına aldı ve: “Ey Ehl-i Beyt, Allah sizden her türlü kusuru giderip sizi tertemiz kılmak ister” buyurdu.”⁵⁰ Aynı rivayetin Ömer b. Ebi Seleme’den nakledilen şekli ise şöyledir: “Ey Ehl-i Beyt, Allah sizden her türlü eksikliği giderip sizi tertemiz kılmak ister” ayeti,⁵¹ Ümmü Seleme’nin evinde nâzil olunca, Rasûlullah, Ali, Fâtımâ, Hasan ve Hüseyin’i çağırarak, üzerlerine bir örtü örttü ve: “Allah’ım, bunlar benim Ehl-i Beyt’imdirler. Onlardan her türlü kusuru gider ve onları tertemiz kıl” dedi. Ümmü Seleme: “Ben de onlarla birlikte miyim, Ey Nebiyallah” diye sorunca, Rasûlullah: “Sen yerindesin ve sen hayırdasın” diye cevap verdi.”⁵² Bu rivayet Ehl-i Beyt konusunun ele alındığı her yerde sözkonusu edilen bir rivayet olma özelliğine sahiptir. Yine bu rivayet Şia’nın Ehl-i Beyt’in bu beş kişiden oluştuğuna dair iddiasının da temel delilidir. Ancak konunun detayına girmeden hemen belirtelim ki, Kur’an’da Ehl-i Beyt tabiri Hz.Peygamber’in hanımları için kullanılan bir tabirdir. Dolayısıyla “Ey Ehl-i Beyt, Allah sizden her türlü eksikliği giderip sizi tertemiz kılmak ister” ayeti⁵³ nazil olunca Hz.Peygamber çok sevdiği bu dört kişiyi yani Hz.Ali, Hz.Fatıma, Hz.Hasan ve Hz.Hüseyin’i bir örtü altına alarak dua etmiş ve ayetin fazilet ve bereketinden onların da istifade etmesini istemiştir. Yoksa Hz.Peygamber’in bu duasından sonra bu ayetin nazil olduğu şeklindeki şii görüş doğru değildir.⁵⁴

⁴⁹ Firûzâbâdî, Fedâilü’l-Hamse, II/67.

⁵⁰ Müslim, Fedâilü’s-Sahâbe, 61.

⁵¹ Ahzab 33:33.

⁵² Tirmizî, Tefsiru’l-Kur’an, 34.

⁵³ Ahzab 33:33.

⁵⁴ Bu rivayet ve konu hakkında detaylı bilgi için bkz: M.Bahaüddin Varol, Ehl-i Beyt Gerçeği, s.92..vd.

ASHÂB'IN UYGULAMALARINDA EHL-İ BEYT SEVGİSİ

Kur'an ayetlerinin doğrudan veya dolaylı olarak herhangi bir emir ya da nehyinin olmadığı Ehl-i Beyt sevgisi konusunda bir çok hadis bulunmakla beraber zayıf ve uydurma rivayetlerin bolluğu bu konuda net ve kesin şeyler söylememizi engellemektedir. İşte böyle bir durumda bize söylem ve uygulamalar noktasında en doğru ve makul çerçeveyi verecek olan şey Sahâbe uygulamalarıdır. Ashâb'ın Ehl-i Beyt'e karşı tavırları ile onlara karşı gösterdikleri sevgi ve saygının niçin ve nasıllığının ortaya konması günümüz Müslümanı için çok önemlidir. Bu nedenle biz Ehl-i Beyt sevgisinin sınırı ve özelliği hakkında daha belirgin şeyler söylememize yardımcı olacak olan konunun bu yönünü daha fazla örneklerle detaylandırmaya çalışacağız.

Hız.Peygamber dönemi İslam toplumunun sosyal yapısına genel çerçeveyle baktığımız zaman hayatın her alanını kapsayan yönüyle yegane ve tek otoritenin Hız.Peygamber olduğunu görürüz. İşte Hız.Peygamber önderliğinde oluşturulan İslam toplumunun birliğinin ana hammadresi Ashâb'dır. Ashâb'ın teslimiyet, samimiyet ve fedakarlığı bu oluşumun temel esasıdır. Bir peygamber olarak Hız.Muhammed'in yönetiminde tam bir teslimiyet ve samimiyet ilkesiyle hareket eden Ashâb, asırlar boyunca İslam Tarihinde "Asr-ı Saadet" diye tabir edilen görüntünün oluşmasını sağlamıştır. İşte bu yapı içerisinde Hız.Peygamber dışında herhangi bir otorite veya güç odağından bahsetmek mümkün değildir. Yine herhangi bir grup, kabile veya bir oluşumun bu otoritede Hız.Peygamber'e ortak olduğunu söylemek de bu döneme yöneltilmiş bir iftira olacaktır. Böyle bir yapı içerisinde gerek dinî gerekse siyâsî ve sosyal açıdan özel bir yere, özel bir yapıya sahip belirli kişilerden oluşan bir Ehl-i Beyt olgusundan bahsetmek mümkün değildir. Hız.Peygamber döneminde onun oluşturduğu bu toplum içerisinde böyle bir yapıya sahip Ehl-i Beyt'in varlığını iddia etmek gerçeklerle bağdaşması mümkün olmayan kuru bir iddiadan öteye geçmeyecektir. Öyleyse bu dönemde Ehl-i Beyt'i daha sonra kendisine giydirilmeye çalışılan tanımlamalar ile siyâsî ve sosyal şekillendirmelerden ayrı düşünmek zorundayız. Ancak bu şekilde kavramı dindeki gerçek yerine oturtmuş oluruz.

Bu yaklaşımla konuya baktığımız zaman Ashâb'ın Hız.Peygamber'e karşı besledikleri sevgi ve saygıdan dolayı onun yakınları olan Ehl-i Beyt'ine karşı da aynı tavrı sergilediğine şahid oluruz. Mesela Hız.Ebubekir'in: "Ey insanlar Hız.Muhammed'e olan hürmetinizi onun Ehl-i Beyt'i hususunda da muhafaza ediniz"⁵⁵ ifadesi bu gerçeği en açık ve en doğru şekilde ortaya koymaktadır. Yine onun: "Allah'a yemin olsun ki Rasûlüllah'ın akrabaları benim nazarımda kendi akrabalarımdan daha sevimli ve üstündür"⁵⁶ şeklindeki ifadesi bir Müslümanın Ehl-i Beyt'e nasıl bakması gerektiğini belirleyen bir ilke mahiyetindedir.

Hız.Ebubekir'in sözlerine yansıyan bu düşünceleri onun bazı uygulamalarında da görmek mümkündür. Bir defasında Hız.Peygamber Ashâb'ı ile birlikte

⁵⁵ Zebîdî, Sahîhi Buhârî Muhtasarı Tecridi Sarîh Tercemesi ve Şerhi, Terc: Kamil Miras, Ank. 1986, IX/363.

⁵⁶ Buhârî, Fedâilü's-Sahâbe, 12 ve 22.

mescidde otururlarken Hz.Ali oraya gelmiş ve bir müddet oturacak yer aramıştı. Hz.Peygamber, ona bir yer açılmasını ister bir şekilde Ashâb'ının yüzüne bakarken, Rasûlüllah'ın hemen sağında oturan Hz.Ebûbekir durumu sezmiş ve biraz yan tarafa yanaşarak: "Buraya ey Ebâ Hasen" diyerek açtığı yere onun oturmasını sağlamıştı. Hz.Ali de gelmiş ve Rasûlüllah ile Hz.Ebûbekir'in arasına oturmuştu. Bu duruma son derece memnun olan Hz.Peygamber, Hz.Ebûbekir'e: "Ya Ebâbekir, faziletli kişilerin faziletini ancak faziletli olanlar bilir" diyerek onu taltif etmişti.⁵⁷ Ukbe b. Hâris'den nakledilen bir rivâyete göre de, Hz.Peygamber'in vefatından birkaç gün sonra Hz.Ebûbekir Hz.Ali ile birlikte ikinci namazından çıkmışlar ve Hasan'ı orada arkadaşları ile oynarken görmüşlerdi. Hz.Ebûbekir onu omuzlarına alarak: "Babasına değil de Rasûlüllah'a benzeyen çocuk..." diye sevmiş, Hz.Ali de bu sözlere gülmüştü.⁵⁸

Hz.Ebûbekir'in sevgi ve saygısının sadece Hz.Ali ve çocukları ile sınırlı kalmayıp tüm Rasûlüllah'ın akrabalarına şamil olduğunu da görmekteyiz. Nakledildiğine göre, Hz.Peygamber'in meclislerinde Hz.Ebûbekir onun sağına, Hz.Ömer soluna ve Hz.Osman da onun yanına otururdu. Hz.Peygamber'in amcası Abbas b. Abdülmuttalib geldiğinde, Hz.Ebûbekir kalkar ve Abbas da onun yerine otururdu.⁵⁹

Hz.Ebûbekir'de gördüğümüz bu hareketlerin benzerlerini diğer Ashâb'da olduğu gibi, Ashâb'ın büyükleri olan Hz.Ömer ve Hz.Osman'da da görmekteyiz. Belâzürî'nin naklettiğine göre bir gün Hz.Osman, Hz.Âişe'nin evine gelerek Rasûlüllah'ı sormuştu. Hz.Âişe: "Yiyecek bir şeyler bulmak için dışarı çıktı, yedi gündün beri onun evlerinde yiyecek için bir ateş yanmıyor" deyince Hz.Osman: "Allah sana rahmet etsin, neden bunu daha önce bana bildirmedi?" diyerek bir koç kestirmiş, onunla yemek yaptırıp bu yemekleri Hz.Peygamber'in hanımlarının hanelerine dağıtmıştı. Hz.Peygamber eve döndüğünde: "Bunlar nedir ya Âişe?" diye sorunca, Hz.Âişe, onları Osman'ın getirdiğini söylemiş, Rasûlüllah da Hz.Âişe'den o yemekten diğer eşlerine de götürmesini istemişti. Hz.Âişe, bütün eşlerine aynı şekilde verildiğini söyleyince de, Rasûlüllah ellerini kaldırmış ve: "Ey Allah'ım sen de Osman'ı unutma" diye dua etmiştir.⁶⁰

Hz.Ömer de, gerek Hz.Peygamber zamanında gerekse kendi hilafeti döneminde Ehl-i Beyt'e karşı saygı ve sevgi üzerine kurulu bir anlayış ile muamele etmiştir. Bunun en güzel örneğini, kendi döneminde divanları oluştururken, Hz.Hasan ve Hz.Hüseyin'e, Bedir ehline tahsis ettiği 5 biner dirhem tahsis etmesinde görüyoruz. Bu konuyu nakleden rivâyetlerin verdikleri bilgiler Ashâb'ın ileri gelenleri ile istişare ettiğinde, Hz.Ali ve Abdurrahman b. Avf, Ömer'e gelerek, önce kendinden başlamasını istemişler, ancak o bunu kabul etmemiş ve: "Hayır, önce Rasûlüllah'ın amcasından başlayacağım, sonra onun

⁵⁷ Bağdâdî, Ebibekir Ahmed b. Ali el-Hatib, Târîhu Bağdâd, Beyrut, 1985, III/105, VII/222,223; İbn Asâkir, Ebû'l-Kâsım Ali b. Hasen b. Hibetullah b. Abdillâh, Târîhu Medineti Dımeşk, Thk: Ebû Said Ömer b. Ğarâme el-Amrâvî, Beyrut, 1996-1999, XLII/364-366.

⁵⁸ İbn Asâkir, Târîh, XIII/174.

⁵⁹ Muhibbüddin et-Taberî, Ahmed b. Abdillâh, Zehâiru'l-Ukbâ fî Menâkıbi Zevî'l-Kurbâ, Mısır, Thz., s.192.

⁶⁰ Belâzürî, Ahmed b. Yahya b. Câbir, Ensâbü'l-Eşrâf, Thk: Süheyl Zekkâr, Riyad Zirikli, Beyrut, 1996, VI/109.

yakınları, sonra da onların yakınları..." diyerek, Hz.Peygamber'in yakınlarına verdiği değeri ifade etmiştir. Bedir ehline beşer bin dirhem, o dönemde Müslüman olup da herhangi bir sebeple Bedir'e iştirak edemeyenlere de beşer bin dirhem, Abbas'a 12 bin dirhem, Hasan ve Hüseyin'e de babalarına verilen kadar atâ tahsis etmişti. İbn Abbas, Hz.Ömer için: "O, Hasan ve Hüseyin'i çok seviyor idi, atâ hususunda onları kendi evladından üstün tutmuştu" demektedir.⁶¹ İbn Abbas'ın sözünü teyit eden diğer bir rivâyet ise şöyledir. Hz.Ömer, Hasan ve Hüseyin için beşer bin dirhem, oğlu Ömer için de bin dirhem atâ tahsis edince, oğlu Abdullah Hz.Ömer'e gelerek: "Ben onlardan önce dünyaya geldim, onlardan önce Müslüman oldum ve hicret ettim, fakat onları benden üstün tuttu" deyince, Hz.Ömer: "Yazıklar olsun sana ey Abdullah, sen bana onların dedesi gibi bir dede, onların babası gibi bir baba, onların annesi gibi bir anne, onların nenesi gibi bir nene, onların dayısı gibi bir dayı, onların teyzeleri gibi bir teyze getirebilir misin? Onların dedesi Rasûlullah'dır, babaları Ali b. Ebî Tâlib, anneleri Fâtımâ, Neneleri Hatice, dayıları İbrahim, teyzeleri Zeynep, Rukayye ve Ümmü Gülsüm, amcaları ise Ca'fer b. Ebî Tâlib'dir" demiş ve onun isteğini geri çevirmiştir.⁶² Yine Hz.Ömer ve Hz.Osman'ın binek üzerinde iken, Abbas'ın onları karşılayacağı esnada bineklerinden indikleri, o yerde iken hiçbir zaman onun yanında binek üzerinde durmadıkları nakledilmiştir.⁶³ Bir defasında Hz.Ömer, Yemen'den gelen bir kumaşı Ensâr ve Muhacirler arasında paylaştırmıştı. Hasan ve Hüseyin'in bu kumaştan almadıklarını öğrenince, kumaştan kalmadığı için derhal Yemen valisine haber göndererek aynı kumaştan göndermesini istemiş ve: "Bu ikisinin üzerinde o kumaşı görmemem beni üzer" demiştir.⁶⁴

Hz.Ömer ve diğer Ashâb'ın, Rasûlullah'ın hanımlarına gösterdikleri saygı ve korunmalarına gösterdikleri titizliğin bir örneği de Hz.Ömer'in hilafeti döneminde, Ezvâc-ı Tâhirât'ın o anda sağ olanlarının hac için Mekke'ye götürülüp getirilmeleri esnasında görülmektedir. Hz.Ömer tarafından görevlendirilen Hz.Osman ve Abdurrahman b. Avf, kabileye büyük bir titizlikle refakat etmişlerdir. Hz.Osman arkada Abdurrahman b. Avf önde olmak üzere, onlara yaklaşan herhangi bir kimseyi hemen ikaz etmişler ve onlardan uzaklaştırmışlardır. Onların bu titizliği, Rasûlullah'ın hanımlarının mahremiyetine verilen önem ve kendilerine duyulan saygının bir örneği olmaktadır.⁶⁵

İşte örneklerini çoğaltabileceğimiz bu rivâyetler, Ashâb'ın gerek Hz.Peygamber gerekse ondan sonraki ilk halifeler döneminde Ehl-Beyt'e karşı tutum ve tavırlarını yansıtmaktadır. Görüldüğü gibi bu dönemlerde Hz.Peygamber'e olduğu gibi Ehl-i Beyt'e karşı da saygı ve sevgi muhafaza edilmiş, diğer insanlar arasında onlara öncelik verilmiş ve onlara yapılan muamelelere dikkat gösterilmiştir. Bu dönemde daha sonraki süreçte kavrama farklı bir anlam giydirilip siyâsî alana kaydırılmasıyla ilgili delil olabilecek bir söz

⁶¹ Ya'kübî, Ahmed b. Ebî Ya'küb b. Ca'fer b. Vehb, Tarihü'l-Ya'kübî, Beyrut, 1995, II/153; Muhammed Rıza, el-İmâm Ali b. Ebî Tâlib, Beyrut, Thz., s.37; Heytemî, es-Savâik, II/520.

⁶² Sâmerî, Yunus eş-Şeyh İbrahim, el-Hakâik an Âli'l-Beyt ve's-Sahâbe, Katar, 1980, s.63,64.

⁶³ Heytemî, es-Savâik, II/520.

⁶⁴ Muhibbüddin et-Taberî, Zehâiru'l-Ukbâ, II/293.

⁶⁵ Belâzürî, Ensâb, II/104; Yakubî, II/157.

veya uygulama söz konusu değildir. Öyleyse, kavramın geçirdiği süreçte dönemler arasındaki farklılığın ortaya konması, bize daha sağlıklı bilgiler sunacaktır. Nitekim, Ehl-i Beyt'e mensup kişilerin daha sonraları karşılaştıkları birtakım sıkıntılar, onlar etrafında bir gurubun teşekkül etmesinin psikolojik zeminini oluşturmuştur. Emevi idaresine karşı duyulan kin ve nefretin yanında onların Ehl-i Beyt'e ve Ehl-i Beyt zürriyetine karşı takındıkları tavrı da Ehl-i Beyt'e duyulan sevgi ve saygının kontrolden çıkıp farklı mecralara doğru kaymasına neden olmuştur. İlk dönemlerde bir ekol haline gelen "Ehl-i Beyt taraftarlığı" bu sevgi ve saygıyı ifrat noktasına çekmiş, bu düşüncelere dair manzum ve mensur eserler kaleme alınmıştır.⁶⁶

EHL-İ BEYT SEVGİSİ NASIL OLMALIDIR?

Ehl-i Beyt, İslam toplumunun birinci asrından itibaren dinî, siyâsî ve sosyal hadiseler içerisinde gerek gerçek anlamda gerekse istismarcılar tarafından kullanılmalagelen bir olgu olmuştur. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi Ehl-i Beyt sevgisi başlangıçtan itibaren belli dönemlerde gelişen hadiseler nedeniyle artarak, diğer dönemlerde ise normal seyrinde Müslümanların gönüllerinde her zaman için yerini ve değerini korumuştur. İşte bu araştırmamızda biz bu sevginin ifrat ve tefrit noktalarından uzaklaştırılıp dindeki asıl yerine yani olması gereken yere oturtulmasının gerekliliğini vurgulamak istedik. Bu tespit günümüzde dahi varlığını devam ettiren Ehl-i Beyt istismarının boyutlarını Müslümanlara gösterecek ve böyle düşüncelere karşı nasıl tavr alınması gerektiği noktasında fikir verecektir.

Bir kavramın, bir olayın veya bir meselenin dindeki yerini belirlemek için Müslümanın bakmak zorunda olduğu iki şey vardır. Bunlar Kur'an ve Hz.Peygamber'in sünnetidir. Bizim için aslanan Ehl-i Beyt'in Kur'an'da nasıl tanımlandığı, kimleri kapsadığı ve hadislerde Ehl-i Beyt ile ilgili uygulamaların ve tanımların ne olduğudur. Yine bu iki aslı delilden sonra İslam alimlerinin tümünün kabul ettiği üçüncü esas delil Hz.Peygamber'in terbiyesi altında yetişip daha sonra gelen Müslümanlara İslam'ı ve Müslümanların nasıl olması gerektiğinin en güzel örneklerini gösteren Ashâb'ın sözleri ve uygulamalarıdır. Konumuz açısından bu son delil bize önemli ipuçları vermektedir. İşte bizde yukarıdaki satırlarda örneklerini vermeye çalıştığımız Ehl-i Beyt sevgisinin bu deliller ışığında nasıl olması gerektiğinin sınırlarını çizmeye çalışacağız.

Kur'an ayetlerinde doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Ehl-i Beyt sevgisinden bahseden herhangi bir ayetin olmadığını daha önce ifade etmiştik. Ancak yine de bazı ayetlerle ilgili zorlama yorumlar yapılarak bu konuda deliller oluşturulmaya çalışılmış ise de bunu daha sonra Ehl-i Beyt'e giydirilmeye çalışılan tanım ve misyon çerçevesindeki gayretler olarak görmek mümkündür. Zira Ehl-i Beyt'in siyâsî ve dinî otorite anlamında özel bir yeri ve misyonu olsa idi Kur'an'da bunun açık işaretlerine rastlamak gerekirdi. Halbuki durum öyle

⁶⁶ Bu noktada önemli müellif ve şairlerden olmak üzere, Ebu'l-Esved ed-Düeli, Harb b. Münzir b. Cârüd, Kesir b. Kesir es-Sehmî, Amr b. Ubeyd b. Vüheyb ve Seyyid Hamirî'nin isimlerini örnek olarak zikredebiliriz Bu kişiler ve eserleri hakkında geniş bilgi için bkz: el-Hüfî, Ahmed Muhammed, Edebü's-Siyâse fi'l-Asrî'l-Umevî, Beyrut, Thz., s.186-190.

değildir. Hz.Peygamber'in uygulama ve sözlerine yansıyan durum ise bu anlamda farklı değildir. Bir çok uydurma ve zayıf rivayetlerin arasından seçip örneklerini sunduğumuz bazı rivayetler göstermektedir ki Ehl-i Beyt'e sevgi Müslümanların Hz.Peygamber'e gösterdikleri sevgiden farklı bir şekil ve yapıda değildir. Genel olarak nakledilen hadisler incelendiğinde bu açık bir şekilde görülecektir.

Ehl-i Beyt sevgisinin Ashâb'ın uygulamalarına yansıyan örnekleri ise bize bu konuda en makul ve mantıklı çizgiyi vermektedir. Bu uygulama örneklerini görmezlikten gelmeye kimsenin hakkı yoktur. Ashâb Ehl-i Beyt'e dinde özel bir yer verip özel bir tavır göstermekten uzak, Hz.Peygamber'e olan sevgi ve saygılarından dolayı onun yakın çevresi olan bu insanlara da sevgi ve saygı ile muamele etmişlerdir.

Ehl-i Beyt sevgisinin sınırını ve nasıl olması gerektiğini belirlemek günümüz Müslümanı açısından önemlidir. Zira İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren Ehl-i Beyt'e karşı samimi, saf ve karşılıksız sevgiler farklı düşüncelere sahip insanlar tarafından istismar edilmiş ve kullanılmıştır. Bunun bir çok örneklerini İslam Tarihinin her döneminde olduğu gibi günümüzde de görmek mümkündür. Öyle ise Ehl-i Beyt sevgisinin neden ve nasıllığı bilindiği takdirde bu istismar ve yanlış görümlere kapılar kapanacaktır.

Bir Müslümanın bir kardeşine yada diğer bir ifadeyle tüm Müslümanlara sevgi ve saygı ile muamele etmesi bir Müslüman olarak görevlerinden biridir. Bununla ilgili bir çok ayet ve hadis zikretmek mümkündür. Ancak bu sevgi ve saygının bir sınırı olmalıdır. Bu sınır da Allah ve Peygamber sevgisidir. Hiçbir sevgi Allah ve Rasûlünün sevgisini aşmamalıdır. Aştığı takdirde bu, küfür ve nifak alametidir. Yine bir kişi, grup yada zümreye itaat de bunun gibidir. Bu itaat ve teslimiyet Allah'a ve rasûlüne itaati geride bırakan olursa aynı şekilde kişiyi İslam dairesi dışına çıkarabilir. Bu konudaki bazı ayetler şöyledir:

“Mü'min erkeklerle mü'min kadınlar da birbirlerinin dostları ve yardımcılarıdır. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alıkor, namazı dosdoğru kılarlar, zekat verirler, Allah ve Rasûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Çünkü Allah azizdir, hikmet sahibidir.”⁶⁷

“Mü'minler ancak kardeşirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz.”⁶⁸

“Allah'a ve Peygamberine itaat edin, çekişmeyin. Yoksa başarısızlığa düşersiniz, kuvvetiniz gider.”⁶⁹

“Ey inananlar, Allah'a ve Peygamberine itaat edin. Kur'an'ı dinleyip dururken yüz çevirmeyin.”⁷⁰

“Ey inananlar, Allah'a itaat edin, Peygamber'e ve sizden buyruk sahibi olanlara itaat edin. Eğer bir şeyde çekişerseniz Allah'a ve ahiret

⁶⁷ Tevbe,71.

⁶⁸ Hucurat,10.

⁶⁹ Enfal,46; Mâide,92; Nür,54.

⁷⁰ Enfal,20.

gününe inanmışsanız, onun çözümünü Allah'a ve Peygamberine bırakın. Bu hayırlı ve netice itibariyle en güzeldir."⁷¹

*"Allah ve Rasûlü bir işe hüküm verdiği zaman inanmış bir kadın ve erkeğe o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Rasûlüne karşı gelirse apaçık bir sapıklığa düşmüş olur"*⁷²

*"De ki, eğer ana-babalarınız, çocuklarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hanedanınız, biriktirdiğiniz mallarınız ve zarara uğramasından korktuğunuz ticaretiniz, hoşlandığımız meskenleriniz size Allah'dan, Rasûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevimli geliyorsa, Allah'ın emrinin size gelmesini bekleyiniz. Allah emrini tutmayanları (fasıkları) sevmez."*⁷³

Burada sözkonusu edeceğimiz diğer bir mesele de Ehl-i Beyt'in kim olduğudur. Günümüzde Ehl-i Beyt var mıdır? Varsa kimlerdir? Bunlara karşı tavrımız nasıl olmalıdır? Ehl-i Beyt'in kimler olduğu noktasında söylenecek şey genel olarak kabul edilen çerçevedir. Yani Hz.Peygamber'in eşleri, çocukları, damadı Hz.Ali ve torunlarıdır. Bu çerçeveye kelime anlamının esnekliğiyle kendisine inanan tüm akrabalarını da dahil edebiliriz. Diğer bir ifadeyle Hz.Peygamber'in akrabası olup ona inanmış, ona hizmet etmiş ve onunla birlikte yaşamış olanlar Ehl-i Beyt'tir. Bu çerçevedeki insanların nesli olup Hz.Peygamber'in irtihalinden sonra dünyaya gelmiş ve onu görmemiş olanlar ise "Ehl-i Beyt Zürriyeti"dir. Bu şekilde yapacağımız bir ayırım hem teorik hem de pratik anlamda zihnimizde oluşan bir çok soru işaretinin giderilmesini sağlayacaktır. Ehl-i Beyt Zürriyetini Ehl-i Beyt gibi algılayıp o şekilde muamele etmek birtakım yanlışları beraberinde getirecektir. Nitekim bu anlayış sebebiyle günümüzde dahi bazı insanların kendilerinin Ehl-i Beyt'ten olduklarından hareketle farklı bir yere ve özelliğe sahipmiş gibi bir anlayış sergilediklerine şahid oluyoruz. Halbuki Ehl-i Beyt ile Ehl-i Beyt Zürriyetini birbirinden ayırdığımız zaman bu problemler kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Bu şekliyle günümüzde Ehl-i Beyt yoktur, ancak Ehl-i Beyt Zürriyeti olabilir. Bizim için önemli olan şey Ehl-i Beyt Zürriyetinden de olsa bir kimsenin imanı ve İslam'ıdır. İtikâdıyla, amelleriyle tam bir Müslüman örneğini yansıtmayan bir kimsenin Ehl-i Beyt Zürriyetinden olması bir anlam taşımayacaktır. Yine böyle bir kimsenin Ehl-i Beyt'i sözkonusu edip Ehl-i Beyt sevgisinden bahsetmesinin de bir anlamı yoktur. Nitekim hicri II. ve III. asırlarda bile bu nesil içerisinde facir ve fasık kimseler çıkmıştır.⁷⁴ Günümüzde de böyle kişilerin olması muhtemeldir. Böyle kimselere sevgi ve saygı gösterilmesi bir Müslümana yakışacak bir hareket değildir. İmanıyla, itikadıyla ve ibadetleriyle tam bir Müslüman olan Ehl-i Beyt Zürriyetinden bir kimseye gösterilecek sevgi ve saygı ise aynı özelliklere sahip herhangi bir Müslümana gösterilecek sevgi ve saygıdan farklı olmayacaktır.

İslam'ın temel prensipleri açısından baktığımızda da aynı şeyleri görmemiz

⁷¹ Nisâ,59.

⁷² Ahzâb, 36.

⁷³ Tevbe, 24.

⁷⁴ İbn Hazm el-Endelûsî, Cemheratü Ensâbi'l-Arab, Kahire, Thz., s.57. İbn Hazm burada, Ali b. Muhammed b. Ahmed b. İsa b. Zeyd b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Talib hakkında: "Şayet neseb ilmi olmasaydı bu kafir bu nesebden olduğunu iddia edemezdi." demektedir.

mümkündür. Hz.Peygamber toplumunda bir peygamber olarak kendisi haricinde hiçbir kişi, grup veya imajın özel bir yer ve muameleye muhatap olduğu görülmez. Sadece mü'minler arası kardeşlik, yardımlaşma, saygı ve sevgi muamelesi sözkonusudur. Onun terbiyesi altında yetişen Ashâb döneminde de aynı mantıksal çizgi muhafaza edilmiştir. Hz.Ömer'in vefatının yaklaştığı bir esnada kendisinden sonra halife olabilecek kimselere yapmış olduğu nasihati bu konuda bize önemli ipuçları vermektedir. O bu nasihatinde kendilerine iyi davranılması gereken kimseleri sayarken Muhacirler, Ensar, Ehl-i Emsâr, Ehl-i Bâdiye ve Ehl-i Zimme'yi sözkonusu etmiştir.⁷⁵ Bu tavsiye içerisinde Ehl-i Beyt yoktur. Çünkü böyle bir imaj, böyle bir grup yoktur. En azından bugün bazı gruplar tarafından anlaşıldığı şekliyle gruplaşmış, klikleşmiş bir yapı yoktur. Bu nedenle Ehl-i Beyt bu tavsiye içerisinde yerini almamıştır. Yoksa Ashâb'ın büyük çoğunluğunun hayatta olduğu bir dönemde Hz.Peygamber'in Ehl-i Beyt'inin ihmal edildiği, onlara karşı tavır alındığı gibi bir iddiada bulunmak, Hz.Peygamber'e ve onun tebliğ mücadelesine canlarını, mallarını ve sahip oldukları her şeylerini feda eden Ashâb'a yapılabilecek en büyük bir iftira olacaktır.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse Ehl-i Beyt Hz.Peygamber'in yakınları olduğu için ona hizmetleri ve onun terbiyesi altında bulunmuş olmaları sebebiyle sevilmeli, sayılmalı ve faziletleri kabul edilmelidir. Daha sonra gelen ve günümüze kadar uzanan çizgideki Ehl-i Beyt Zürriyetine karşı ise yukarıda ifade ettiğimiz gibi iman ve imanının yaşantısındaki görünümü çerçevesinde muamele edilmeli, sevgi ve buğzda aşırı gidilmemeli, bir Müslümana karşı nasıl hareket edilmesi gerekiyorsa öyle hareket edilmelidir. Aynı şekilde Ehl-i Beyt'i kendi siyâsi ve kişisel çıkarları için bir kılıf olarak kullananlara karşı da dikkatli olunmalı, bu konuda gerekli hassasiyet gösterilmelidir. Amaç İslam'ın makul ve mantıklı çizgisini bu konuda da görmek ve göstermek, istismara ve istismarcılara kapıyı kapamaktır.

⁷⁵ Ahmet Zeki Safvet, Cemheratü Hutabî'l-Arab, Beyrut, Thz, I/263,264.